

EL PERILL DEL TERMIDOR (Sobre el discurs de Stalin davant del Comitè Central)¹

Lev Trotski

11 de gener de 1933

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “El peligro del Termidor. Sobre el discurso de Stalin ante el Comité Central”, en, *Escritos*, Tomo IV, volumen 1, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 107-118.

El sistema soviètic es recolza sobre l’aliança del proletariat amb els camperols. El proletariat constitueix una minoria de la població, el camperolat una aclaparadora majoria. No obstant, la major part dels mitjans de producció estan a mans del proletariat. Per una altra raó, la força dels camperols es troba disgregada a causa de la seua economia. A més, no és una classe homogènia. Mentre l’aldea no patisca un canvi fonamental en la tècnica, l’economia i la cultura (i aqueixa tasca, en les condicions més favorables, serà obra de tota una generació), el camperolat produirà una capa de *kulaks* que inevitablement aspiraran al capitalisme. Avui la destrucció mecànica dels *kulaks* no resol res. Després de l’anomenada “liquidació dels *kulaks* com a classe”, la premsa soviètica (que s’ha passat del materialisme a l’idealisme puix que els buròcrates sempre són idealistes) segueix queixant-se del poder de la “ideologia” *kulak*, de la supervivència de la “psicologia” *kulak*, etcètera. En realitat, allò que hi ha darrere d’aquestes queixes és el fet que el camperol mitjà, per més que se li tanque en els *kolkhoz* [granges col·lectives] no veu una altra sortida, davant de l’estat actual de l’economia, que la d’elevant-se a *kulak*.

En la commoció d’Octubre es combinaren dues revolucions: la fi de la revolució democràtica i el començament de la revolució socialista. La revolució democràtica li estalvià als camperols prop de cinc-cents milions de rubles or en abolir l’arrendament de la terra. El camperol pobre avalua els fruits de la revolució socialista segons la quantitat de productes industrials que rep a canvi d’una determinada quantitat de grans. El camperol no és utòpic: no exigeix que hom li construïska el socialisme en un sol país i, a més a més, en cinc anys. Però sí que vol que la indústria socialista el proveïska de mercaderies en condicions no inferiors que les de la indústria capitalista. Amb aqueixa condició, el

¹ “El perill del Termidor” *La Verité*, 26 de gener de 1933.

camperol està disposat a concedir al proletariat i al seu partit un il·limitat crèdit de confiança política. En aqueix cas, l'estat soviètic tindria la possibilitat de maniobrar d'acord amb la situació interna i la mundial per a atreure gradualment els camperols vers l'economia socialista.

La col·lectivització massiva només pot basar-se en l'intercanvi equitatiu dels productes industrials i agrícoles. Sense entrar en detalls teoricoeconòmics, intercanvi equitatiu és aquell que estimula el camperol tant individual com col·lectivitzat, a sembrar la major extensió de terra possible, collir la major quantitat de cereal possible i vendre la major part del producte a l'estat, al mateix temps que rep la major quantitat possible de productes industrials. Només aqueix tipus de relació econòmica entre la ciutat i el camp (el que Lenin anomenava *smitxka* [aliança entre la ciutat i el camp]) podrà alliberar a l'estat obrer de la necessitat de prendre mesures d'intercanvi forçat que desfavoreixen les aldees. La dictadura del proletariat només s'aferma quan es garanteix l'intercanvi voluntari. Una *smitxka* vertadera significa l'aliança més estreta dels camperols pobres amb l'obrer urbà, el suport ferm de l'àmplia majoria del camperolat mitjà i, per consegüent, l'aïllament polític del camperol ric i dels elements capitalistes nacionals en general. Una *smitxka* vertadera significa la lleialtat incommovible de l'Exèrcit Roig envers la dictadura del proletariat, la que, com a resultat de les conquestes de la industrialització i les seues reserves humanes il·limitades, sobretot camperoles, possibilitarà a l'estat soviètic resistir qualsevol invasió imperialista.

Com assenyala l'Oposició d'Esquerra des de 1923, la industrialització és la premissa fonamental per a l'avanç cap al socialisme. Sense increment de la industrialització el camperol no pot rebre tèxtils ni claus, i menys tractors. Però la industrialització ha de realitzar-se segons ritmes i plans que permeten un augment sistemàtic, si bé lent, de la quantitat de productes urbans i rurals d'intercanvi, així com l'alça de nivell de vida tant per als obrers com per als camperols. Aquesta premissa fonamental per a l'estabilitat del conjunt del règim posa límits al ritme d'industrialització i col·lectivització.

El pla quinquennal, abolí les classes i introduí el socialisme? Heus aquí una pregunta estúpida. O enfortí la *smitxka* entre la indústria i l'agricultura? Heus aquí, per contra, una pregunta que és indispensable plantejar. La resposta és no, la ha debilitat i pertorbat. Stalin, en el seu darrer discurs davant del plenari del Comitè Central, s'ha jactat que les xifres previstes en el pla de col·lectivització s'han triplicat. Però, ¿a qui serveixen aqueixes xifres si no als buròcrates jactanciosos? Les estadístiques de col·lectivització no substitueixen el pa. Els *kolkhoz* són nombrosos, la carn i les verdures escasses. Les ciutats no tenen aliments. La indústria està desorganitzada perquè els obrers pateixen fam. Respecte a la seua relació amb els camperols, l'estat ha passat de l'intercanvi

semivoluntari per mitjà de l'impost en espècie a l'expropiació forçada, és a dir, als mètodes del Comunisme de Guerra.

Els obrers famolencs estan descontents amb la política del partit. El partit està descontent amb la direcció. Els camperols estan descontents amb la industrialització, la col·lectivització i la ciutat. Un sector dels camperols està descontent amb el règim. És un sector ampli? No podem mesurar-lo; però resulta clar que, tenint en compte les circumstàncies imperants, es tracta d'un sector en creixement.

“Les xifres previstes per al pla de col·lectivització s’han triplicat”. Heus aquí el problema, justament. Les granges col·lectives construïdes per la força no menen al socialisme; al contrari, minen les bases de la dictadura proletària al convertir-se en organismes per a les vagues camperoles contra l'estat. En ocultar els cereals o reduir deliberadament la terra sembrada, els camperols prenen la senda del *kulak*. Permeteu-me comprar i vendre lliurement, diu. De qui i a qui? D'aquell i a aquell que li oferisca un bon preu, siga l'estat, un ens privat o un capitalista forà. La vaga camperola per la llibertat de comerç intern condueix directament a la reivindicació de l'abolició del monopoli del comerç exterior. Aqueixa és la lògica dels errors del Primer Pla Quinquennal.

Stalin ha fet el balanç en el seu discurs. Ja tornarem sobre aquest en un article especial. Però en l'economia planificada el balanç estadístic únicament es correspon amb l'econòmic, quan el pla és bo. Al contrari, un pla roí pot disminuir, inclusivament anul·lar, les majors conquestes. El pla quinquennal ha rendit enormes guanys en la tècnica i la producció, però en l'aspecte econòmic els resultats són summament contradictoris. Les xifres del balanç polític revelen un dèficit clar i enorme. La política és economia concentrada, la política disposa. La construcció socialista, que introdueix una falca entre els camperols i el proletariat i que sembla el descontentament en el proletariat, construeix malament. No hi ha xifres que puguin alterar aquesta avaluació objectiva. El vertader balanç no està en les pàgines dels diaris sinó en les terres dels camperols, en els graners de les granges col·lectives, en els magatzems de les fàbriques, en els menjadors dels obrers i, finalment, en els caps dels obrers i els camperols.

El centrisme burocràtic, amb tots els zig-zags, restriccions i salts, no ha enfortit la dictadura del proletariat sinó que, per contra, ha augmentat enormement el perill del Termidor. Només els covards temen proclamar en veu alta el vertader nom del desenllaç. Els fets parlen més fort que no les paraules. Per a lluitar contra fets adversos cal anomenar-los pels seus vertaders noms, i també és necessari anomenar pel seu nom al culpable: Stalin i la seua camarilla.

Per què parlem precisament de Termidor? Perquè des del punt de vista històric és l'exemple més conegut i complet d'una contrarevolució emmascarada, que

encara manté els trets externs i el ritual de la revolució però altera de manera irreversible el caràcter de classe de l'estat. Ací els saberuts ens interrompan per a fer gala dels seus coneixements: la França del segle XVIII conegué una revolució burgesa; la Rússia del segle XX, una revolució proletària. Les condicions socials han canviat enormement, i la situació mundial és distinta, etcètera. Amb semblants llocs comuns, qualsevol filisteu pot (sense el menor problema) fer gala d'un extraordinari poder intel·lectual. Per a nosaltres la diferència entre la Revolució d'Octubre i la Revolució Jacobina no és cap misteri. Però això no és pretext per a tornar-li l'esquena a la història. En 1903 Lenin escrigué que els bolxevics eren jacobins indissolublement lligats a la classe obrera. Jo li vaig respondre detallant les diferències entre els marxistes i els jacobins. Els meus arguments, correctes de per si, erraren completament el blanc. Lenin sabia perfectament bé que no és el mateix un marxista que un jacobí; però, tenint en compte els seus objectius específics, li era necessari rescatar el tret *comú*. Qui no empre aqueixos mètodes res pot aprendre de la història.

En el mateix sentit en què Lenin qualificà els bolxevics de jacobins proletaris, és possible extreure els trets *termidorians* de la reacció contra la dictadura del proletariat. No totes les contrarevolucions poden comparar-se amb el Termidor: Kornilov, Denikin i Wrangel no tenen el menor tret en comú amb ell. En tots aqueixos casos es tractava de la lluita armada dels capitalistes i grans terratinents per a recuperar el seu domini. L'estat proletari rebutjà aqueix perill. Pot tornar a plantejar-se? Com a factor independent, difícilment, puix la gran burgesia russa fou destruïda fins a l'arrel; els supervivents no poden reaparèixer si no és a la cua d'una intervenció militar estrangera o del Termidor.

De tots els moviments contrarevolucionaris que hi hagué en la Unió Soviètica, la insurrecció de Kronstadt, al març de 1921, fou el més semblant al Termidor. En els tres anys que precediren la insurrecció, els millors elements proletaris de la guarnició de Kronstadt havien estat ocupats en la construcció socialista i en la Guerra Civil; els millors moriren. L'única cosa que quedà en els vaixells i quaters fou l'element camperol desesperat de fam. Molts d'aquests mariners es reclamaven bolxevics, però no volien saber res de la Comuna; eren partidaris del soviets, però sense comunistes. Allò fou una rebel·lió dels camperols, danyats, descontents i impacients contra la dictadura proletària. Si la petita burgesia hagués triomfat, hauria revelat la seua fallida l'endemà i hagués estat reemplaçada per la gran burgesia. Tenint en compte les condicions d'aquesta època, (és a dir, el segle XX, no el XVIII), aqueix procés no demoraria molts anys: li bastarien mesos, potser setmanes. *La contrarevolució petitburgesa, que realment es creu revolucionària, que no vol el domini del capital, però que inevitablement el prepara: açò és el Termidor.*

En la Unió Soviètica només el camperolat pot convertir-se en una força que impose el Termidor. Perquè això passe hauria de separar-se totalment del proletariat. La destrucció de les relacions normals entre la ciutat i el camp, la col·lectivització administrativa, l'expropiació forçada dels productes de l'economia rural, situen els camperols enfront de l'estat soviètic de manera no menys contundent que a l'hivern de 1920-1921. És cert que el proletariat és ara força més nombrós, i en això resideix l'èxit de la industrialització. Però el proletariat no té un partit actiu, atent i eficaç, mentre que el pseudo partit no disposa d'una direcció marxista. A més, l'estat soviètic, amb el *kolkhoz*, li ha donat als camperols una organització útil per a la resistència. La ruïna de la *smitxka*, que començava a sorgir, amenaça de trencar l'aliança entre el proletariat i els camperols. Allí, precisament, resideix l'origen del perill del Termidor.

No cal contemplar el quadro com si la separació es tracés segons una divisòria social contundent: el proletariat d'una banda, els camperols per l'altra. El camperolat rodeja i tanca el proletariat des de tots els angles. En el si del mateix proletariat nien milions d'elements que han arribat recentment de les aldees. I l'evident desencert de la política de la direcció, el naufragi de l'aventurerisme de la burocràcia, l'emmordassament total de la democràcia obrera (tots aquests elements) també fan als obrers genuïns susceptibles de les idees petitburgeses. Allí es troba el segon perill del Termidor.

Tampoc ha de suposar-se que la divisòria deixa el partit a una banda i els camperols i la classe obrera a l'altra. No, és inevitable que la línia del Termidor travesse el propi partit. Lenin, en el seu "Testament", digué: "El nostre partit es recolza en dues classes, la qual cosa fa possible la seua inestabilitat, i si no hi ha harmonia entre ambdues classes el seu enfonsament és inevitable... En aquest cas, cap mesura serviria per a evitar una escissió [en el partit -L.T.]. Però confie que aquest esdeveniment siga massa improbable i remot per a posar-se a parlar-ne." En aquells temps Lenin opinava que si durant deu o vint anys s'aplicava una política correcta cap als camperols s'asseguraria el triomf del proletariat a escala mundial. Per això ell (i tots nosaltres) consideràvem que la perspectiva del Termidor era tan llunyana com improbable.

Del lapse de deu a vint anys mencionat per Lenin ja han transcorregut deu. En aquest període la Comintern ha patit tan sols derrotes en el camp de la revolució internacional. No obstant, i malgrat les circumstàncies excepcionals, el comunisme i, per consegüent, la revolució internacional són més dèbils avui que quan Lenin escrigué el seu "Testament", perquè en el mateix lapse s'ha aguditzat en un alt grau el perill de ruptura entre les dues classes sobre les quals descansa l'URSS.

No obstant, inclús amb aquestes enormes dificultats, res hi ha d'irreparable en l'economia del país. Encara que es necessita una cosa per a la seua recuperació. Aqueixa cosa és el *partit*. No hi ha un partit en el vertader sentit de la paraula. Hi ha, sí, una organització que agrupa formalment milions d'afiliats i aspirants, ambdues categories privades per igual dels seus drets. Dins del marc de la mateixa organització es troben, per tant, els elements aterrits de dos partits: el proletari i el termidorià. Per damunt d'ambdós està la burocràcia. Aquesta és culpable dels errors econòmics i d'haver minat la *smitxka*. I ho és de quelcom pitjor inclús: d'haver emmordassat el partit. Alhora que la seua política ha col·locat els camperols en oposició a l'estat, ha desarmat políticament el proletariat. Els obrers no sols deambulen físicament de fàbrica en fàbrica; tampoc troben lloc polític on ubicar-se.

Seria un error suposar que la divisòria de la ruptura termidorià separa l'aparell stalinista de l'ala dreta del partit. No; travessa el mateix aparell. Quin percentatge de Bessedovski i Agabekov conté? Ni tan sols ho saben els traïdors del demà. Tot depèn de la relació de forces fora de l'aparell. Basta un colp prou fort de la petita burgesia perquè els buròcrates termidoriàns es reconeguen i salten el mur que els separa de l'enemic de classe. Aquest és el tercer perill del Termidor.

Però veja vostè, (dirà un stalinista o algun dels seus sequaços) el Comitè Central es disposa a porgar el partit de dretans, i això significa precisament que Stalin està prenent mesures contra el Termidor. No, responem, la "porga" burocràtica només facilita el treball del Termidor. La nova porga, igual que la dels darrers deu anys, estarà dirigida contra l'Oposició d'Esquerra i, en general, contra els elements proletaris que pensen i critiquen. Tanmateix la consigna oficial "El principal perill prové de la dreta" (el mateix Rikov la repeteix avui) les presons i llocs d'exili s'omplen principalment de militants de l'Oposició d'Esquerra. Però inclusivament els colps que recauen sobre la dreta no enforteixen, debiliten al partit. L'ala dreta està integrada, junt amb els elements vertaderament termidoriàns, per altres (centenars de milers, potser milions) que rebrien la restauració capitalista amb profunda hostilitat, però exigeixen la revisió global de la política des del punt de vista dels interessos dels treballadors de la ciutat i el camp. El programa d'aquests dretans és confús. Circumstancialment podrien convertir-se en elements de suport al Termidor; o, tal vegada, ajudar a la revitalització del partit per la senda revolucionària. La burocràcia stalinista no els permet comprendre la situació. El principal objectiu de la porga és ofegar el pensament crític, la qual cosa no serveix sinó per a enfortir a l'ala dreta.

I bé, qui portarà a terme la porga? A París, Bessedovski dirigí la comissió que "porgà" Rakovski. No ho oblidem. Des d'aleshores, la degeneració de l'aparell ha avançat inclús més. En totes les lletres que rebem de l'URSS es repeteix el mateix trist *leit-motiv*: ningú confia en ningú, tots tenen por que la persona que

es troba al seu costat siga un enemic de classe amb un carnet del partit. Els que més alcen la veu per a proclamar la necessitat de la porga són els arribistes, els aventurers, els Bessedovski i Agabekov. Qui porgarà el partit de semblants porgadors? No serà l'aparell sinó els enemics implacables de l'aparell.

És que aquesta situació no té sortida? El nostre lèxic no coneix aqueixa classe de termes. La lluita ho decidirà. En el bàndol de la revolució proletària hi ha moltes possibilitats històriques negatives: l'horrible decadència del capitalisme, els furiosos conflictes interimperialistes, la fallida del reformisme; també n'hi ha positives: quadres bolxevics leninistes provats, una correcta avaluació del curs dels esdeveniments, una perspectiva clara. La lluita ho decidirà. No cap el menor dubte que el perill ha esdevingut major i imminent. Però el verí del Termidor porta en si els elements de l'antídot. Com més pròxim i proper és el perill, més urgent la necessitat de resistir. Com més perda el cap la burocràcia, com més es demostre la irrealitat de l'omnipotència de la camarilla stalinista, més fortament aixecaran la seua veu els obrers avançats per a exigir una direcció bolxevic.

L'últim discurs de Stalin (tornarem sobre ell) significa un gir a la dreta. Cada frase de les seues jactàncies burocràtiques constitueix un reconeixement velat de la falsedat de tota la "línia general", que ha aproximat la dictadura al Termidor. Stalin es disposa a tractar els mals i perills efectuant un nou zig-zag burocràtic i redoblant el terror burocràtic. Respondrem augmentant la lluita contra el stalinisme.